

Utvärdering Låna logoped 2018

**Regionens diagnostiska språk-, räkne-, läs- och skrivutredningar
på skolan i samarbete med elevhälsoteamet.**

Innehåll

1.	Bakgrund	3
2.	Syfte	4
3.	Metod.....	4
4.	Utvärdering	8
4.1	Utredningens kvalité	8
4.2	Rekommendationernas kvalité	11
4.3	Genomförandet av rekommendationerna	11
5.	Slutsats.....	14
6.	Referenser	14

1. Bakgrund

I rapporten ”Verksamhetsutredning: arbetet för barn och ungdomar med misstänkt dyslexi, dyskalkyli och språkstörning i Region Örebro län” (Nordin, 2018) framkom flera brister kring identifiering, utredning och insatser för dessa elever. Via enkäter framkom det bland annat att:

- Det är varierande kompetens på skolorna för att identifiera elever med svårigheter.
- Det är varierande kompetens på skolorna för att ge stödjande insatser.
- Det är osäkert huruvida eleverna får intensiv avkodningsträning innan dyslexiutredning.
- Det är lång tid från misstanke om svårigheter tills den diagnostiska utredningen kommer igång.
- Det är långa väntetider inom skolan.
- Det är bristande information i remisser till logopedmottagningarna.
- Det förekommer dubbeltestning av barn.
- Det är långa väntetider till utredning på logopedmottagningarna.
- Det är bristande kunskap hos logopederna på logopedmottagningarna kring skolorganisationen för att råden ska kunna bli funktionella.
- Man önskar mer individuella råd från logoped som fungerar för elever i skolan än generella råd.

I rapporten gavs flera olika förslag till förändrat arbetssätt kring utredningar och insatser för barn med misstanke om språk-, räkne-, läs- och skrivsvårigheter. Ett förslag var att göra logopedutredningarna på skolan i samband med andra utredningar inom elevhälsoteamet. Att diagnostiska utredningar ska ske av skolans regi framkom i rapporten inte vara skolans uppgift. För att prova att genomföra utredningarna i Regionens regi men lokaliserat på skolan skapades projektet ”Låna logoped: Regionens diagnostiska språk-, räkne-, läs- och skrivutredningar på skolan i samarbete med elevhälsoteamet”. Målet var även att samverkan skulle stimulera till ökat stöd på skolor för dessa elever. Projektet pågick maj till december 2018. Projektet innebar att en logoped fanns på skolorna, deltog i elevhälsoteamet och gjorde diagnostiska språk-, räkne-, läs- och skrivutredningar på skolan istället för på logopedmottagningen. Det fanns även en tanke att om att logopedkompetensens närvaro kunde ge andra positiva effekter på skolan. Sex skolor i Örebro kommun deltog.

2. Syfte

Syftet var att undersöka om utredningssituationen och insatserna för barn med språk-, räkne-, läs- och skrivsvårigheter förbättras om den diagnostiska utredningen genomförs av logoped på skolan?

Frågeställningar:

1. Uppnår utredningen god kvalitet om den sker på plats inom skolorganisationen?
2. Uppnår råden god kvalitet om utredningen sker på plats inom skolorganisationen?
3. Uppnår genomförandet av åtgärderna god kvalitet om utredningen sker på plats inom skolorganisationen?
4. Blir ledtiden för den logopediska insatsen för utredningen kortare om utredningen sker inom skolorganisationen jämfört med på logopedmottagningen?

3. Metod

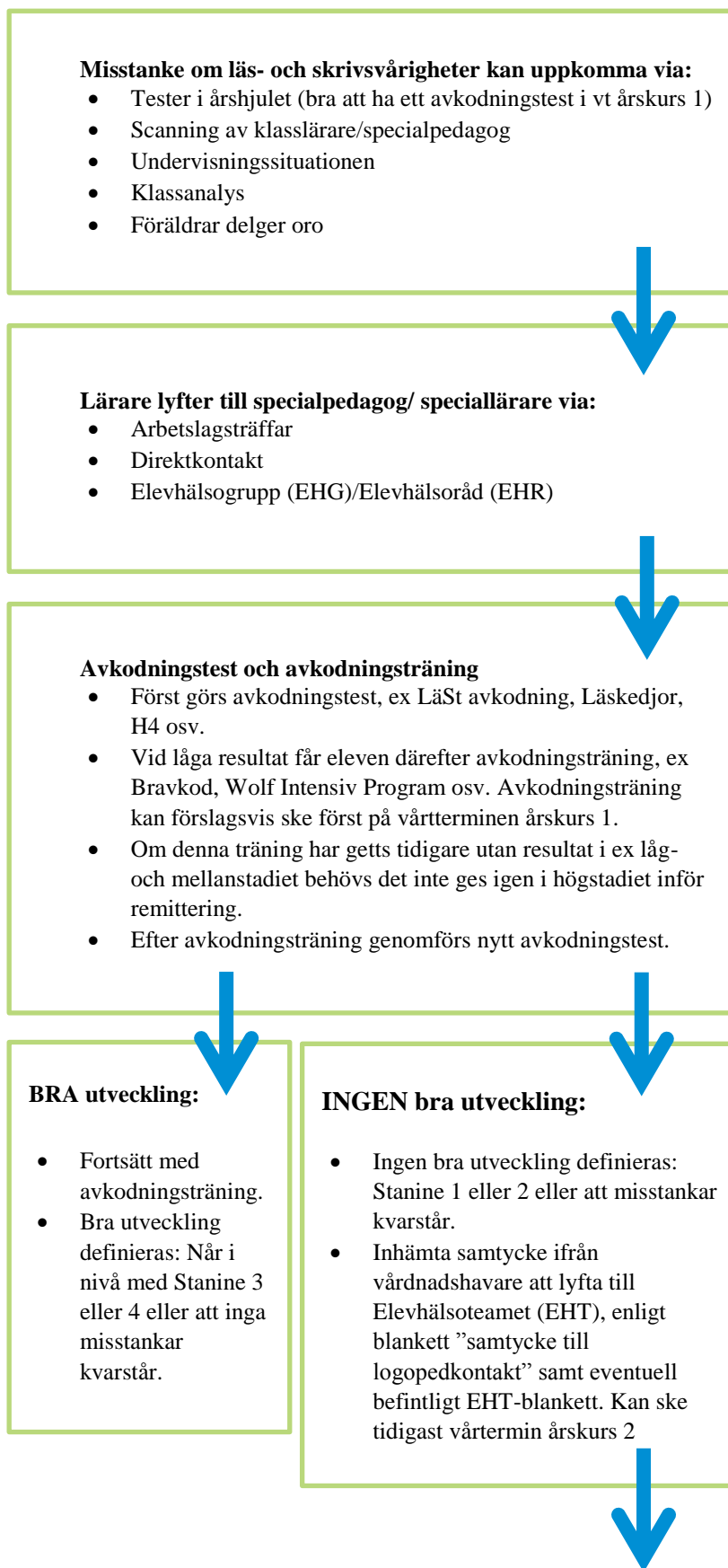
Metodbeskrivning för arbetet på skolorna

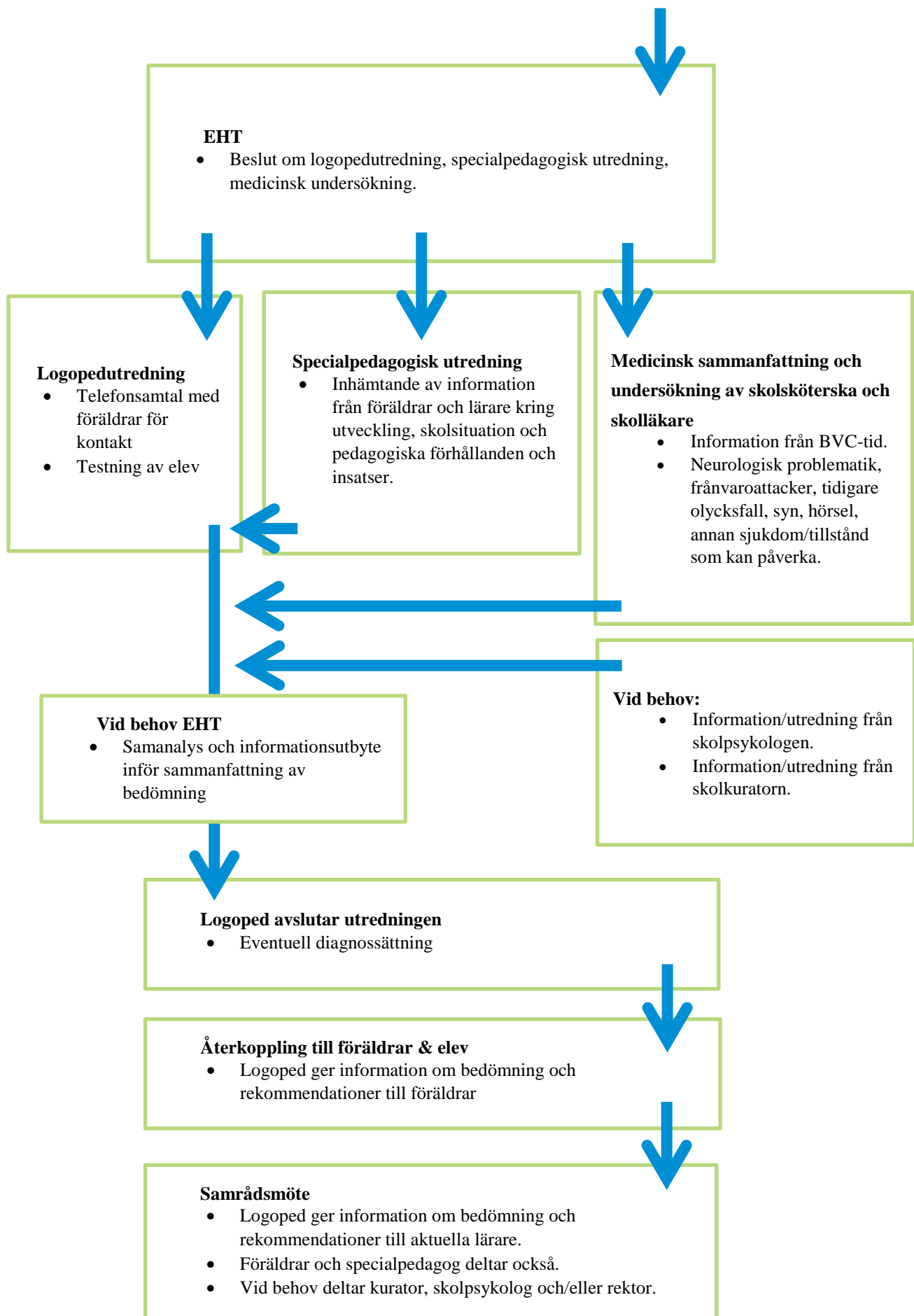
Sex skolor i Örebro kommun deltog. Detta innebar att det var planerat 50% logopedtjänst för skolor som tillsammans har ett elevantal på ungefär 1500 elever.

Logoped och specialpedagoger planerade inför uppstart hur arbetsgången skulle se ut. Under arbetets gång lades några arbetsuppgifter till efter behov. Se flödesschema för arbetsgången, figur 1. För en utredning med frågeställning dyslexi skulle skolan ha genomfört avkodningstest och avkodningsträning, men inga andra tester var ett krav (ex ordförståelse, läsförståelse).

Till en början skulle bara dyslexiutredningar ingå i projektet och därför gjordes flödesschemat utifrån den frågeställningen. En bit in i projektet inkluderades även räkne- och språkutredningar, de hade samma ärendegång bortsett från att de inte behövde något avkodningstest eller någon avkodningsträning innan utredning. Där fick istället muntlig information om situationen och elevens förmågor vara indikationer på att gå vidare.

Figur 1 Flödesschema för arbetsgång

Vid projektets början gavs information till lärare på skolorna om språkstörning, dyslexi och dyskalkyli samt symtom för identifikation. Lärarna informerades även om arbetsgången. Vårdnadshavare gav skriftliga samtycken inför att elevärendet lyftes fram till logoped. Logopeden hade regelbundna fasta tider på respektive skola och genomförde både testning och återkopplingar om bedömning och rekommendationer till föräldrar och lärare på skolan. Efter varje utredning fick vårdnadshavare och specialpedagog ett skriftligt utlåtande med testresultat, analys och rekommendationer. Logoped deltog även på elevhälsoteammöten. Det gjordes totalt 14 utredningar inom projektet.

Metodbeskrivning för uppföljningen

Fyra månader efter varje utredning sändes en webbaserad enkät till elev, vårdnadshavare, specialpedagog och aktuella lärare till de 14 respektive utredningarna. Det har varierat hur många som svarar för varje elevutredning. För 8 av 14 utredningar har svar inkommit från minst en person per utredning. 7 av 30 vårdnadshavare har svarat på enkäten för olika elever. Om en lärare hade flera elever för utredning så fick läraren en enkät per elev, 11 av 61 lärarsvar har inkommit. Ingen av 14 elever har svarat. I 6 elevärenden har specialpedagog besvarat enkäten, eftersom enkäten har varit anonym har det inte gått att se om det är samma eller olika specialpedagoger som svarat. Sammanlagt har 24 av 111 enkäter besvarats, vilket är en svarsfrekvens på 20 %. En automatisk påminnelse skickades ut.

Bortfallen av elevsvar kan förklaras i att elevenkäten sändes till vårdnadshavares mail och att vårdnadshavare missat att de skulle svara både för sig själva och tillsammans med elev. Att få antal av specialpedagoger, lärare och vårdnadshavare svarat finns ingen känd orsak till. Det skulle kunna förklaras av att skolpersonal är tidspressade och att enkäter prioriteras bort. Att få antal vårdnadshavare svarat kan ha orsakats av att det är påfrestande att ha ett barn som inte klarar sig bra i skolan och att man antingen inte har tid eller ork att svara på enkäten.

När projektet avslutades sändes även en annan webbaserad enkät ut till elevhälsoteamspersonalen (rektor, specialpedagoger, skolläkare, skolkuratorer, skolpsykologer, skolsköterskor) och de lärare som kommit i kontakt med logoped via utredningar på skolan. Där inkom 22 av 54 svar, vilket är en svarsfrekvens på 41%.

Ett år efter att projektet avslutades på skolorna sändes en enkät till rektor och specialpedagog där det efterfrågades ett svar per skola. Två av sex skolor svarade.

Logopeden inom projektet har fört statistik för testningsförfarande och deltagande på samrådsmöten vid utredningar på skolan. Logopederna på logopedmottagningen

Logopedi och foniatry har f6rt statistik p6 deltagande p6 samr6dsm6ten vid utredningar p6 US6 f6r att j6mf6ra med. Vissa j6mf6relsedata 6r tagna fr6n rapporten ”Verksamhetsutredning: arbetet f6r barn och ungdomar med misst6nkt dyslexi, dyskalkyli och spr6kst6rning i Region 6rebro l6n” (2018).

En j6mf6relsegrupp p6b6rjades med elever fr6n samma skolomr6de f6r att kunna j6mf6ra utredningar p6 skolan och utredning p6 US6. De utredningar som kom in fr6n j6mf6relsegruppen bestod dock enbart av dyslexiutredningar eller hade nyligen bytt skola. Eftersom de var f6 till antal och 6nnu f6rre av dem svarade p6 enk6ten har inga j6mf6relser g6tt att g6ra.

F6r att kunna utv6rdera fr6gest6llningarna sattes riktm6rken f6r vad som ans6gs vara god kvalit6 samt rimlig ledtid. Med god kvalit6 i utredningen avses att utredningen sker inom 18 m6nader fr6n misstanke om sv6righeter och att 90% av utredningarna finner en f6rklaring p6 elevens l6s- och skrivsv6righeter. Med god kvalit6 i r6den avses att 6ver 75% av r6den upplevs anpassade efter elevens behov. Med god kvalit6 i genomf6randet av rekommenderade 6tg6rder avses att 50% av 6tg6rderna genomf6rts och att minst 75% 6r n6jda med 6tg6rderna.

4. Utv6rdering

4.1 Utredningens kvalit6

Tiden fr6n misstanke till utredning blev kortare 6n vid utredning p6 logopedmottagning i Region 6rebro l6n.

Utv6rderingen visade att tiden fr6n misstanke till utredning kortades n6r logoped fanns p6 skolan j6mf6rt med n6r utredning g6rs p6 logopedmottagningen.

Tiden fr6n dess att v6rldnadshavare uppt6ckt misstankar om l6s- och skrivsv6righeter till utredning startade var i projektet 1-8 6rskurser, medel var 3 6rskurser. Tv6 av 6tta utredningar skedde inom ett 6r. Ytterligare tv6 utredningar skedde inom tv6 6r.

God kvalitet har i denna utv6rdering definierats som utredning inom 18 m6nader fr6n misstanke. Projektet var alltf6r kort f6r att kunna utv6rdera om god kvalitet kan uppn6s genom logopedutredning p6 skolan. Logopeden m6ste antingen finnas p6 skolan en l6ngre tid eller andra ledtider i processen hos skolan beh6ver kortas. Dock har detta arbetss6tt kortat tiden fr6n misstanke till utredning j6mf6rt med data fr6n utredningar som gjordes p6 Universitetssjukhuset i 6rebro 2017 som hade tidsspann p6 0-10 6r, samt medel p6 5 6r.

Fler elever får möjlighet till avkodningsträning och möjlighet att göra en utredning.

Möjligheten för elever att få avkodningsträning har ökat genom projektet. Innan projektet hade en av sex skolor evidensbaserat material för avkodningsträning. Vid planering inför projektet utbildade en skola personal för avkodningsträning. Under projektets gång hade därmed två av sex skolor avkodningsträning. Ytterligare tre skolor anmälde sig till utbildning för avkodningsträning vårterminen -19. Vid uppföljningen efter ett år svarar två skolor att de i större utsträckning nu än innan projektet genomför avkodningstest i årskurs ett eller två. De två skolorna svarar även att de mer nu än innan projektet ger intensiv avkodningsträning enligt evidensbaserad metod till de elever som fått låga resultat på avkodningstester. Detta möjliggör att fler elever kan få avkodningsträning vilket är viktigt innan en diagnostisk utredning för dyslexi genomförs. Det gör också att kvalitén på utredningsresultatet blir säkrare. Att eleven får avkodningsträning är även och framförallt en viktig del för elevens läsutveckling.

Det har framkommit att det är osäkert om några av dessa utredningar hade remitterats till logopedmottagningen. Antingen på grund av att elever haft svårt att medverka vid längre testning på mottagning eller för att det inte funnits erfarenhet om avkodningstestning och avkodningsträning på skolan. Enkätsvaren beskriver att på grund av att utredningen skedde på skolan har miljön varit trygg för elever och utredningspassen har anpassats mer efter elevers behov. Logoped har även kunnat visa eller genomfört avkodningstest där kunskapen inte funnits på skolan.

En logopedutredning genomförd på skolan ger förklaring på elevens läs- och skrivsvårigheter.

Majoriteten tyckte att utredningen ”helt och hållet” eller ”till viss del” gav en förklaring på elevens läs- och skrivsvårigheter. En av 24 har svarat ”inte i tillräcklig utsträckning”, det gavs ingen kommentar om vad som saknades.

Onödig dubbeltestning undviks när logopedutredning sker på skolan.

Vid ett fåtal utredningar förekom dubbeltestning. För dessa utredningar fanns specialpedagogiska utredningar färdiga sedan innan projektet startade. Det har varit stor skillnad mellan skolorna hur många tester de brukar göra innan remittering till logopedmottagning. Vissa skolor gör nästan lika många tester som logopedmottagningen. De skolorna kan själva dra bra slutsatser. Andra skolor gör enstaka tester. I de fall där skolan brukar göra många tester har vi i projektet valt vilka tester skolan ska göra och vilka logopeden ska göra så att det inte blir dubbelt av de tester där dubbel testning inte behövs. Avkodningstest är ett test där dubbeltestning är ett måste. I de fall där skolan inte haft material eller erfarenhet av att använda avkodningstest har logopeden kunnat gå in och genomföra testerna eller visat

specialpedagogen. Samverkan gällande tester har varit positivt ur ett barnperspektiv då det minskar belastningen på barnet.

Utredningens kvalitet upplevs bättre på grund av möjligheten till samarbete inom elevhälsoteamet.

Flera svar från skolpersonalen har i fri text beskrivit att de upplever en positiv effekt av att utredningen sker i samverkan inom elevhälsoteamet. Det har bland annat gällt att utbyta information inför en utredning, vid utredningsanalys och i återkopplingar till vårdnadshavare. Logopeden har fått del av information som finns inom elevhälsan och då fått en större inblick i elevens situation. Enkätsvaren beskriver även att utredningens kvalitet upplevs bli bättre eftersom det går att analysera resultaten från olika utredningar inom elevhälsan för att få en bättre helhetsbild, exempelvis utredningar eller bedömningar av skolpsykolog, skolkurator, skolläkare och logoped. Ytterligare skriver flera att utredningsresultatet fått en tydligare koppling till skolan för eleverna och lärarna. Enstaka svar finns även att en skolpersonal önskade ännu större koppling till skolan.

Lokaliseringen av utredande logoped på skolan är utmanande.

I detta projekt har logopeden fått utreda i de rum som vid tidpunkten har funnits tillgängliga. Kvalitén på rummen har varierat gällande störningsmoment utanför testrummet vilket ibland har påverkat negativt. Det är många test som ska tas med till skolan vid respektive utredning. Tidsåtgång för resor och tillförsel av material till skolor har inte beräknats i utredningstiden. För en del elever har det varit positivt att få utredas i sin vardagliga miljö, medan det för andra elever har upplevts pinsamt att göra utredningen på skolan.

Ingen tidsvinst med att den logopediska utredningen sker på skolan jämfört med på logopedmottagningen.

Den totala utredningstiden för utredning på skola var i medeltal 17 timmar (variationsvidd 11-29). Det har gällt utredningar med frågeställning dyslexi, dyskalkyli och /eller språkstörning, alltså både utredningar med enkel och komplex karaktär. Vid en tidigare enkätundersökning (Nordin, 2018) har logopederna på logopedmottagningarna i Region Örebro län angivit att en utredning med *frågeställning dyslexi utan annan problematik* tar mellan 11-18 timmar (medel 15 timmar) och att en utredning för *dyslexi med komplex karaktär* eller för en utredning med *frågeställning språkstörning* tar 10,5-26 timmar (medel 18 timmar). Även om det inte går att exakt jämföra dessa data eftersom siffrorna är framtagna på olika sätt kan man ändå dra en slutsats att tiden för utredning inte skiljer sig markant om den sker på skolan jämfört med på logopedmottagningen. I denna uträkning är inte restid till skolan inräknat så jämförelsen kräver att det finns en ordinarie logoped på skolan och inte att en logoped från logopedmottagningen åker ut till en skola för att

genomföra en utredning. Fördelen med att ha en närmre kontakt med skolan är att det är lättare att anpassa utredningsstrukturen till behoven. Till exempel i den utredning som tog 29 timmar blev det flera återkopplingsamtal och flera samrådsmöten i olika konstellationer utifrån vad som var fördelaktigt för ärendet.

4.2 Rekommendationernas kvalitet

Råden upplevs anpassade utifrån elevens behov.

Majoriteten tycker att råden är individanpassade utifrån elevens behov. En av 24 svarade ”nej, inte i tillräcklig utsträckning”. Förslag från alla om vad som saknades för att råden skulle bli mer individanpassade var:

- Att olika lärare till samma elev behöver olika råd eftersom lärarnas vilja att anpassa påverkat stödet.
- Mer konkreta hjälpmedel/arbetsredskap.
- Mer konkreta råd hur lärare skulle anpassa sin undervisning utifrån gruppnivå så det blir rimligt att genomföra i klassrummet.

Samtliga föräldrar tycker även att råden gått att använda i hemmet till läs- och skrivaktiviteter. Elevens bristande motivation har angetts som orsak till att det kan vara svårt att använda råden i hemmet.

Fler lärare kan delta på möten där information om bedömning och rekommendationer ges.

Efter respektive utredning informerade logopeden om utredningens resultat och rekommendationer för anpassningar diskuterades. Fler lärare deltog på samrådsmöten på skolan jämfört med samrådsmöten på Universitetssjukhuset i Örebro (USÖ). På USÖ deltog utöver familj mellan 1-3 personer från skolan, medelvärde 1,85. Vid samrådsmöte på skolan deltog utöver familj mellan 1-9 lärare, medelvärde på 4,5 personer. Att fler lärare som ska använda/prova råden finns med vid mötet är positivt och antas öka möjligheten att råden används i vardagen.

4.3 Genomförandet av rekommendationerna

Råden går att använda men det finns vissa hinder.

Alla lärare och specialpedagoger tycker att det har gått att använda logopedens råd i skolan, men de beskriver också att det finns andra orsaker som gör det svårt att tillämpa råden. Fem av 17 svarade ”helt och hållet”, 12 av 17 svarade ”till viss del” på

frågan ”har det gått att använda råden från logopeden i skolan”. De anger flera olika orsaker till att det är svårt att tillämpa råden:

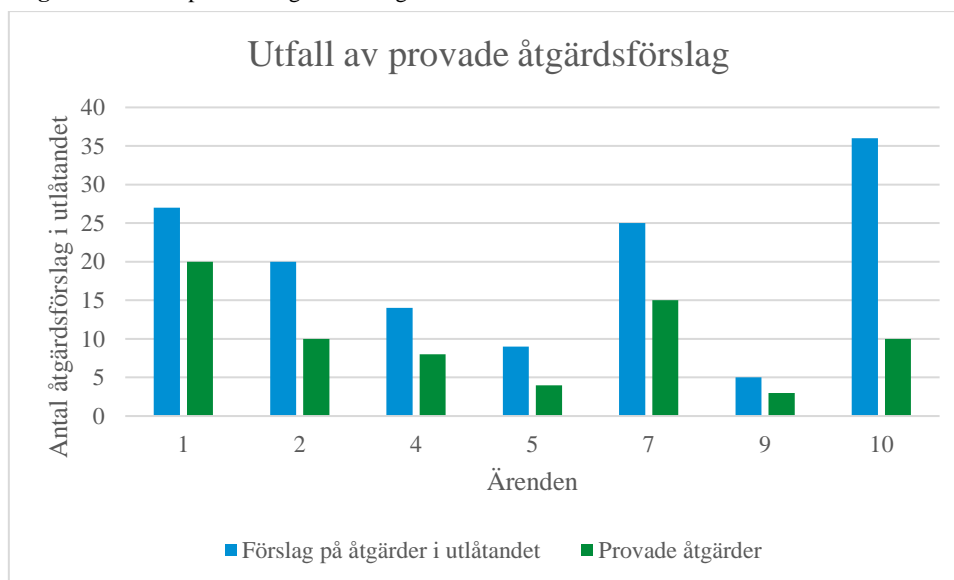
- Tidsbrist
- Elevens frånvaro
- Att råden är individanpassade och att läraren jobbar på gruppnivå
- Resursbrist
- Elev har andra svårigheter som försvårar genomförandet av olika anpassningar och stödåtgärder.

Fem av sex specialpedagoger svarade att alla åtgärder fungerade. En av sex svarade att alla åtgärder inte fungerar, men de provade inte heller någon annan åtgärd istället.

Hälften av de föreslagna åtgärderna har provats.

Specialpedagogerna har fått frågan om hur många åtgärdsförslag de fått i utlåtandet samt hur många förslag de har provat. Vissa av svaren som inkom har inte varit rimliga, de har angett ett mycket lägre antal åtgärdsförslag än vad som fanns i något av utlåtandena. Det är ändå intressant att se hur specialpedagogerna har uppfattat åtgärderna och hur skolan har provat dem. De flesta av specialpedagogerna svarar att skolan har provat hälften av åtgärdsförslagen, se figur 2 för utfall.

Figur 2 Utfall av provade åtgärdsförslag.

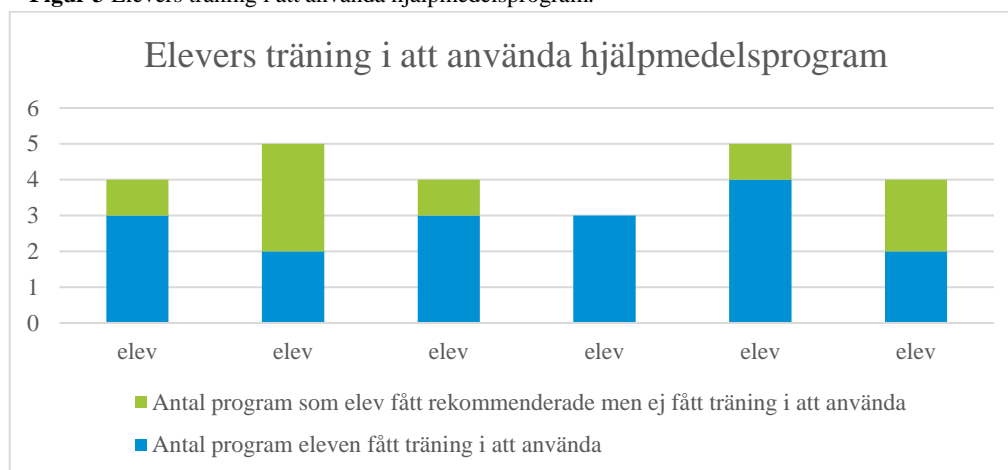

I samtliga svar från specialpedagoger har de svarat att de är nöjda med hur åtgärderna har provats. De flesta föräldrar är nöjda med hur åtgärderna har provats, två av sju är inte nöjda. De flesta lärare upplever att de har gett eleven tillräckligt med stöd för att åtgärderna ska fungera. Två av elva lärare svarade att de sällan ger tillräckligt med stöd för att åtgärderna ska fungera. Många vårdnadshavare upplever att de ofta behöver påminna lärarna om vilken hjälp barnet behöver, två av sju upplever att de inte behöver påminna.

Eleverna får träning i att använda de hjälpmedelsprogram de är rekommenderade.

Det varierar i vilken utsträckning eleven har fått träning i att använda de hjälpmedel som de upplevt att eleven fått rekommenderade. Specialpedagoger har svarat för sex elevärenden. Se figur 3 för utfall av hur många hjälpmedelsprogram som eleven fått träning i. Mest träning har eleverna fått i skolan av programmen Inläsningstjänst och Legimus. Ingen har fått träning i SpellRight. Några men inte alla har fått träning i StavaRex, ClaroRead och SymWriter även om dessa program har varit rekommenderade. Vid uppföljningen efter ett år svarar två av två skolor att det används språk-, läs- och skrivhjälpmedel i lärsituationen mer nu än innan projektet.

Figur 3 Elevers träning i att använda hjälpmedelsprogram.

Mer än hälften önskar mer praktisk handledning av logoped gällande anpassningar i skolan

Mer än hälften av skolpersonalen önskar mer praktisk handledning av logoped gällande anpassningar i skolmiljön. De tror även att det är bra om det finns en logoped anställd på skolan som arbetar med handledning av pedagoger gällande elevers anpassningar. En person tror inte att det skulle vara bra med logoped anställd på skolan. Övriga har svarat ”vet inte”. Det har i projektet funnits visst utrymme för andra konsultationer men mycket tid har i projektet gått till utredningstid. Projektet varade även under en begränsad tid och tid fanns inte till att logoped kunde följa upp rekommendationer och prova nya åtgärder. Vid uppföljningen efter ett år svara en av två skolor att skolpersonalen inte har kunskap om vad språkstörning och dyslexi är, ej heller kunskap om vilka anpassningar som är relevanta för dessa elever.

5. Slutsats

Samarbetet mellan logoped och elevhälsoteamspersonal har varit positivt för respektive utredning. Samarbetet mellan logoped och lärare gällande anpassningar har det inte funnits tillräckligt stort utrymme för i projektet jämfört med vad som efterfrågas. Däremot har samarbetet mellan logoped och lärare upplevts varit större när utredningen gjordes på skolan jämfört med när utredning sker på logopedmottagning.

En logopedutredning i Regionens regi utförd på skolan har gjort att:

- Tiden från misstanke till utredning blev kortare än vid utredning på logopedmottagning i Region Örebro län. Däremot räcker denna arbetsförändring inte till att de flesta utredningarna görs inom 18 månader från upptäckt om misstanke.
- Dubbeltestning av eleven minskar.
- Fler lärare kan delta på möten där information om bedömning och rekommendationer ges jämfört med vid samrådsmöten på logopedmottagning i Region Örebro län.
- Analysen av elevens behov har upplevts få bättre kvalitet när analysen har genomförts i samverkan med andra pågående utredningar inom elevhälsoteamet.

Däremot ses ingen tidsvinst för utredningstiden med att den logopediska utredningen sker på skolan jämfört med på logopedmottagningen. Trots att råden upplevs anpassade utifrån elevens behov går råden bara till viss del att använda på grund av hinder hos eleven eller skolan. Önskan om handledning till skolpersonal gällande anpassningar i skolan som både gäller individ- och gruppnivå har framkommit.

Genom projektet har:

- Fler elever fått möjlighet till avkodningsträning eftersom flera skolor har införskaffat kunskap och material gällande avkodningstest och avkodningsträning.
- Skolpersonal fått fortbildning om språkstörning och dyslexi gällande symptom och identifikation.

6. Referens

Nordin, E., 2018. Verksamhetsutredning: Arbetet för barn och ungdomar med misstänkt dyslexi, dyskalkyli och språkstörning i Region Örebro län. Hämtad från <https://www.regionorebrolan.se/sv/uso/Patientinformation/Kliniker-och-enheter/Oron--nas--och-halskliniken/Logopedi-och-foniatri/Utvecklingsarbete/>